

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده زبان و ادبیات
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
زبان و ادبیات فارسی

نقد و بررسی شخصیت پردازی قهرمانان زن در رمانهای
منتخب علی محمد افغانی

استاد راهنما:
دکتر محمد کاظم کهدویی

استاد مشاور:
دکتر مرتضی فلاح

پژوهش و نگارش:
مرضیه شیروانی

مهرماه ۱۳۸۸

تقدیم به

پدر و مادر

که قهرمانان داستان زندگی من

هستند.

سپاس نامه:

اکنون که به یاری خداوند متعال، گامی ناچیز در راه کسب علم و معرفت برداشته شد و این پایان نامه به پایان رسید، شایسته و لازم است از استاد گرانمایه و فرزانه، آقای دکتر محمدکاظم کهدویی که راهنمایی این پایان نامه برعهده ایشان بود، تشکر و قدردانی کنم که اگر راهنمایی و دلالت ایشان نبود بی شک این پژوهش به انجام نمی رسید.

از استاد بلندپایه آقای دکتر مرتضی فلاح که زحمت مشاوره پایان نامه این جانب با ایشان بود و من در طول این مدت خوشه چین دانش ایشان بودم نیز سپاسگزارم. از استاد دانشمند، آقای دکتر یدالله جلالی پندری که چه در طول تحصیل و چه در طول انجام پایان نامه، با نظرات و پیشنهادهای خود، گره گشای دشواریها بودند نیز کمال تشکر و قدردانی را دارم.

چکیده:

شخصیت‌پردازی یکی از عناصر اصلی در داستان‌نویسی به شمار می‌رود که نویسنده از طریق آن می‌تواند به قهرمانان داستان خود چهره‌ای واقعی ببخشد؛ واقعی و ملموس جلوه دادن شخصیت‌های داستان رابطه تنگاتنگی با میزان شناخت نویسنده از قهرمانان خود دارد.

روند داستان‌نویسی مردان و زنان در ادبیات داستانی ایران، جریانه‌های متفاوتی دارد، مردان پیش از زنان نویسنده‌گی را شروع کرده‌اند، اما زنان به عنوان شخصیت‌های داستانی همواره در آثار مردان نویسنده حضور داشته‌اند. در داستان‌نویسی معاصر، مردان گاه خلاقیت زیادی در شخصیت‌پردازی زنان نشان داده‌اند، اما به دلیل عدم تجربه مستقیم دنیای زنان، در درک روحیات و پرداختن به اندیشه‌های زنان، کمتر موفق بوده‌اند. این کاستی در داستان‌نویسی با شخصیت‌پردازی قهرمان زن در آثار نویسندگان زن تا اندازه‌ای رفع شده است.

در این پایان‌نامه، به بحث درباره عامل شخصیت، شیوه‌های شخصیت‌پردازی و ارتباط شخصیت‌ها با مکتب‌های ادبی پرداخته شده است، سپس با مطالعه آثار چند نویسنده مرد و زن معاصر، شخصیت‌پردازی زن در داستان‌های معاصر نشان داده شده است، در فصل‌های بعد نحوه شخصیت‌پردازی قهرمان زن در آثار علی‌محمد افغانی و سیمین دانشور به عنوان یک نویسنده مرد و زن، مورد بررسی قرار گرفته و از طرف دیگر درباره تأثیر جایگاه اجتماعی نویسنده در شخصیت‌پردازی، رفتارهای عقلانی و عاطفی قهرمانان زن، انعکاس روحیات نویسنده در شخصیت‌پردازی و سلطه‌مند و تسلیم‌پذیر بودن زنان بحث شده است.

با مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌های شخصیت‌پردازی در رمان‌های علی‌محمد افغانی و سیمین دانشور این نتایج به دست آمده که سیمین دانشور به دلیل همجنس بودن با قهرمانان زن و تجربه‌های مشترکی که با قهرمانان خود داشته است در شخصیت‌پردازی آنها توفیق بیشتری به دست آورده است. علی‌محمد افغانی نیز در برخی موارد خلاق بوده، اما به طور کلی در شناخت روحیات و ظرایف اندیشه‌های زنان موفقیت کمتری دارد.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	
۱- فصل اول: مبادی تحقیق	
۱-۱ تعریف موضوع.....	۲
۲-۱ سابقه تحقیق.....	۳
۳-۱ کلمات کلیدی.....	۳
۴-۱ سؤالات پژوهشی.....	۳
۵-۱ روش تحقیق.....	۴
۲- فصل دوم: زندگینامه و آثار	
۱-۲ زندگینامه علی محمد افغانی.....	۶
۱-۱-۲ آثار علی محمد افغانی.....	۸
۲-۱-۲ بررسی چند رمان.....	۹
۲-۲ جایگاه نویسندگی علی محمد افغانی.....	۱۷
۳-۲ سیر رمان اجتماعی در ایران تا علی محمد افغانی.....	۲۱
۴-۲ زندگینامه و آثار سیمین دانشور.....	۲۵
۱-۴-۲ بررسی چند رمان.....	۲۷
۳- فصل سوم: شخصیت و شخصیت پردازی	
۱-۳ شخصیت.....	۳۳
۲-۳ شخصیت در رمان.....	۳۵
۳-۳ زاویه دید و شخصیتها.....	۳۷

- ۴-۳ انواع شخصیت ۴۸
- ۵-۳ شیوه‌های شخصیت پردازی ۵۷
- ۶-۳ مکتب‌های ادبی و شخصیتها ۶۱

۴- فصل چهارم: شخصیت پردازی زن در داستانهای معاصر فارسی

- ۱-۴ ویژگیهای شخصیت‌های زن در داستانهای معاصر فارسی ۷۶
- ۱-۱-۴ صادق چوبک ۷۷
- ۲-۱-۴ صادق هدایت ۸۳
- ۳-۱-۴ جلال آل احمد ۸۶
- ۴-۱-۴ بزرگ علوی ۹۰
- ۵-۱-۴ شهرنوش پارسی پور ۹۳

۵- فصل پنجم: نویسندگان و شخصیت‌های زن

- ۱-۵ انعکاس روحیات نویسندگان در شخصیتها ۱۰۲
- ۱-۱-۵ علی محمد افغانی ۱۰۲
- ۲-۱-۵ سیمین دانشور ۱۱۴
- ۲-۵ شخصیت‌های زن و طبقه اجتماعی آنها ۱۲۰
- ۱-۲-۵ علی محمد افغانی ۱۲۰
- ۲-۲-۵ سیمین دانشور ۱۲۳
- ۳-۵ شخصیت‌های اصلی و فرعی در رمانها ۱۲۶
- ۱-۳-۵ علی محمد افغانی ۱۲۶
- ۲-۳-۵ سیمین دانشور ۱۲۸

۶- فصل ششم: جنبه‌های مختلف رفتار شخصیت‌های زن

- ۱-۶ رفتارهای عاطفی و عقلانی قهرمانان زن ۱۳۱
- ۱-۱-۶ رفتارهای عاطفی ۱۳۲

۱۴۴..... ۲-۱-۶ رفتارهای عقلانی

۱۴۹..... ۲-۶ زنان سلطه و زنان تسلیم

۱۵۰..... ۱-۲-۶ رفتارهای تسلیم در قهرمانان زن

۱۶۶..... ۲-۲-۶ رفتارهای سلطه در قهرمان زن

۱۷۷..... ۳-۶ عقاید زنان

۱۷۷..... ۱-۳-۶ اعتقادات مذهبی

۱۷۹..... ۲-۳-۶ باورهای خرافی

۱۸۵..... ۴-۶ زنان و انواع حوادث داستان

۷- فصل هفتم

۲۰۱..... نتیجه گیری

۲۰۸..... منابع و مآخذ

پیشگفتار:

به خاطر دارم در دانشگاه شیراز که دوره کارشناسی خود را می‌گذراندم، هرگاه یکی از استادان برای درسی، مقاله یا تحقیقی از ما می‌خواستند، ناخودآگاه من موضوع زنان را برای کار انتخاب می‌کردم، شاید در آن زمان انگیزه واضح و روشنی برای انتخابم نداشتیم. در دوره کارشناسی ارشد هم وقتی همه همکلاسیها، با هم به دنبال موضوع برای پایان نامه خود بودیم، به گوشه گوشه ادبیات فارسی سرزدیم تا هر کس مطابق علاقه و توانایی خود موضوعی را برگزیند، علاقه ناخودآگاه من باز به سمت موضوع زنان کشانید و با مشورت استاد گرانقدر، دکتر جلالی پندری، بررسی شخصیت پردازی قهرمانان زن را در آثار علی محمد افغانی و سیمین دانشور برگزیدم. در طول کار بود که متوجه شدم، به موضوع زنان و جایگاه آنها در جوامع مختلف علاقه مند هستم و بسیار کنجکاو بودم بدانم که مردان نویسنده سرزمینم، زنان را چگونه در آثارشان تصویر کرده‌اند و بیشتر از آن مشتاق بودم بدانم که زنان نویسنده ایران، تا چه اندازه توانسته‌اند خود و دنیای خودشان را در آثارشان به تصویر بکشند.

از آنجا که مردان، دنیایی متفاوت از دنیای زنان را تجربه می‌کنند، پس شیوه نگرش آنها به زنان نیز متفاوت خواهد بود. این تفاوت در نویسندگی بسیاری از مردان نویسنده دیده می‌شود، که در این پایان نامه علاوه بر بررسی نوع شخصیت پردازی نویسنده مرد از قهرمانان زن، شخصیت پردازی زن در آثار خود زنان نیز بررسی شده است.

در نگارش این پایان‌نامه، در دسترس نبودن برخی منابع و همچنین تجدید چاپ نشدن برخی منابع دیگر بر دشواری کار می‌افزود. دوری از کتاب و کتابخانه در ایام تعطیلی دانشگاه از دیگر عواملی بود که کار نوشتن این پایان نامه را به تاخیر انداخت، با این همه امید که نتیجه کار پژوهشی راهگشا باشد.

در پایان لازم و شایسته است از پدرم که قهرمان زندگی‌ام بوده و هست و مادرم که شیوه زندگی را از او آموختم، تشکر کنم که مسیر زندگی را با تکیه بر حمایت ایشان طی کرده‌ام و

پس از این نیز نیازمند حضور سبزشان هستیم. از همکلاسیهای این مدت تحصیلی که دوستان وفادار و مشاوره بودند نیز سپاسگزارم که دلگرمیهایشان غم غربت را از دلم می زدود و به ادامه کار تشویق می کرد.

همچنین از خانم طاهری حروفنگار محترم این پایان نامه که زحمت حروفنگاری را پذیرفتند و ایرادهای گاه و بیگاه را تحمل کردند ، صمیمانه سپاسگزارم.

مرضیه شیروانی

۱۳۸۸/۷/۷

فصل اول:

مبادی تحقیق

۱-۱ تعریف موضوع:

به اشخاصی که نویسنده در داستان می آفریند، شخصیت گفته می شود. شخصیتها بازیگران و مهمترین عناصر در داستان هستند که کیفیت روحی و اخلاقی آنها باید با آنچه می گویند و انجام می دهند، هماهنگی داشته باشد. نحوه حضور این شخصیتها را در داستان از لحاظ گفت و گو، توصیف و شیوهی عمل شخصیت پردازی (characterization) می گویند.

در ادبیات معاصر، زن جایگاه متفاوتی در آثار داستان نویسان مرد و زن پیدا کرده است که با توجه به این جایگاه متفاوت، شخصیت پردازی زن نیز در آثار این دو دسته نویسنده با یکدیگر تفاوت خواهد داشت.

علی محمد افغانی (تولد ۱۳۰۴) از داستان نویسان واقع گرای (رئالیست) دهه ۴۰ به بعد است. او با آثارش راه را برای پیدایش رمانهای اجتماعی باز می کند. در اغلب آثار این نویسنده، زنان از شخصیتهای اصلی و نمایانگر تصور مردان از زنان جامعه آن روز هستند.

در این پایان نامه سعی خواهد شد، شخصیت پردازی قهرمانان زن در آثار منتخب علی محمد افغانی (شوهر آهو خانم، شادکامان دره قره سو، خداحافظ دخترم، دختر دایی پروین) نقد و بررسی شود و سپس با شخصیت پردازی زن در آثار یک نویسنده زن (سیمین دانشور) مقایسه شود.

هدف از این تحقیق این است که از یک سو، شخصیت پردازی قهرمانان زن در آثار علی محمد افغانی به عنوان یک نویسنده مرد، نقد و بررسی شود و از سوی دیگر شخصیت پردازی زن در آثار یک نویسنده زن (سیمین دانشور) بررسی گردد و سپس تفاوت شخصیت پردازی زن در آثار این دو نویسنده نشان داده شود.

یافته‌های این پایان نامه می تواند مورد استفاده علاقه‌مندان به ادبیات معاصر که به بررسی آثار داستانی می پردازند، قرار گیرد، همچنین پژوهشگران نقد ادبی و علاقه‌مندان به داستان نویسی و دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی نیز می توانند از این تحقیق سود ببرند.

۱-۲ سابقه تحقیق:

در باره شخصیت پردازی، در کتابهای مربوط به داستان نویسی، از جمله «قصه نویسی» رضا براهنی (۱۳۴۸) و «عناصر داستان» جمال میر صادقی (۱۳۶۴) بحث شده است. در مورد شخصیت پردازی در آثار علی محمد افغانی در کتاب «صد سال داستان نویسی ایران» (۱۳۶۶) و «تلخیص و نقد آثار علی محمد افغانی (شوهر آهو خانم)» جعفر کازرونی (۱۳۷۳) مطالبی آمده است. نرگس باقری به بررسی شخصیت پردازی قهرمانان زن در آثار سیمین دانشور در پایان نامه کارشناسی ارشد خود (۱۳۸۴) دانشگاه یزد پرداخته است و در این پایان نامه به شخصیت پردازی زن در رمان «شوهر آهو خانم» نیز توجه شده است. از آنجا که در مورد این نویسنده پژوهشی اندک صورت گرفته و درباره شخصیت‌های زن داستانهای افغانی بجز کتاب «شوهر آهو خانم»، پژوهشی صورت نگرفته است، در این پایان نامه کوشش خواهد شد تا این نقیصه در حد توان بر طرف گردد.

۱-۳ کلمات کلیدی (فارسی و انگلیسی):

علی محمد افغانی، شخصیت پردازی، قهرمان زن، سیمین دانشور، ادبیات داستانی، رمان.

Ali-mohammad Afghani ,female,characters, Simin Daneshvar, fiction, novel.

۱-۴ سئوالات پژوهشی:

۱. شخصیت پردازی زن در متون داستانی معاصر چه ویژگی‌هایی دارد؟
۲. شخصیت پردازی قهرمان زن در آثار علی محمد افغانی چگونه است؟
۳. چه تفاوتی میان شخصیت پردازی قهرمان زن در آثار علی محمد افغانی با آثار سیمین دانشور وجود دارد؟

۱-۵ روش تحقیق:

این پژوهش از نوع بنیادی است که به روش کتابخانه‌ای و با استفاده از شیوه تحلیلی_توصیفی انجام گرفته است، به این صورت که ابتدا مطالب مربوط به شخصیت‌پردازی در کتابهای مرتبط با داستان نویسی جستجو و سپس شواهد مربوط به شیوه شخصیت‌پردازی قهرمان زن در آثار منتخب استخراج شده است و با طبقه بندی نتایج جستجو بر اساس طرح پایان نامه، به تحلیل یافته ها پرداخته و آنگاه نگارش فصلها بر اساس آن انجام گرفته است.

فصل دوم:

زندگینامه و آثار

۲-۱ زندگینامه علی محمد افغانی:

علی محمد افغانی، در سال ۱۳۰۴ ه. ش در کرمانشاه به دنیا آمد. پدرش حسینقلی در سراب سعید کرمانشاه باغ و آسیایی داشت و یا آن را اداره می‌کرد.^۱ در هشت سالگی پدرش او را به مکتبخانه سپرد. بعد از چهار سال به مدرسه ملی همایونی رفت و در کلاس دوم پذیرفته شد. او به زودی استعداد خود را نشان داد و جزء شاگردان نمونه شد. تا کلاس نهم در این مدرسه مشغول تحصیل بود؛ اما در این زمان به دلیل مسائل مادی، بیکاری پدر و فروختن خانه و مستأجر شدن و سپس مرگ یکی از برادرانش به مرض کزاز، که در رمان «شادکامان دره قره‌سو» به آن اشاره کرده است،^۲ به مدت یک سال ترک تحصیل کرد.

سال بعد در مدرسه شاهپور در کلاس دهم ثبت نام کرد. در کلاس یازدهم در محیط دبیرستانهای شهر گرایشهای سیاسی و فعالیتهای ضد رژیم پدید آمده بود، علی محمد افغانی هم با تشویق و توجه یکی از دبیران خود با فضاهای سیاسی جاری آشنا شد و به آن روی آورد. اینکه چه عاملی باعث فعالیتهای سیاسی او شد، مشخص نبود. خود او در پاسخ به این سؤال می‌گوید: «برای یک نفر روستایی که اولین بار وارد سینما می‌شود، محتوا، هدف و خط سیر فیلم و اصولاً کیفیت فیلم و هنرپیشه مطرح نیست، زیرا تمامی آنچه در سینما هست، برای او جاذبه دارد، از پرده‌های مخمل آویزان سن سینما تا ردیف صندلیها، دیوارهای بلند و چراغهای مهتابی و نورافکنها...»^۳ در کلاس یازدهم به رشته ریاضی علاقه‌مند شد و تمایل داشت تا در این رشته تحصیل کند، اما به دلیل نبودن این رشته در کرمانشاه و به حد نصاب نرسیدن تعداد دانش آموزان، نتوانست این رشته را ادامه بدهد و به اجبار به تحصیل در رشته ادبیات فارسی پرداخت. تحصیل در این رشته، اندیشه و استعداد او را ارضا نمی‌کند؛ خود او در این باره می‌گوید: «ادبیات، اولین میدان مبارزه برای القای اندیشه یک ملت است و ادبیاتی که در آن زمان تدریس می‌شد، نمی‌توانست ادبیات مورد

۱ - www.Persian-language.Org.

تاریخ روئیت ۱۳۸۷/۳/۱۷

۲- علی محمد افغانی، شادکامان دره قره‌سو، چاپ چهارم، تهران، انتشارات نگاه + انتشارات زرین، ۱۳۶۸، ص ۵۲۶.

۳ - www.alfabetmaxima.com

تاریخ روئیت ۱۳۸۲/۱۰/۱۶

نظر من باشد؛ زیرا فاقد پویایی و گویایی ادبیات عمیق ایران بود»^۱. به همین دلیل به رشته طبیعی رفت و در میان همکلاسیهای خود شاگرد ممتاز شناخته شد. در شهریور ۱۳۲۶ برای ادامه تحصیل عازم تهران شد. در تهران چون آشنایی نداشت و مورد حمایت کسی نبود و از نظر تأمین مسکن نیز مشکل داشت، به اجبار دانشکده افسری را برای ادامه تحصیل برگزید.

پس از فارغ التحصیلی، چون از دانشجویان ممتاز بود برای یک دوره به آمریکا اعزام شد. در آمریکا فرصت یافت تا ادبیات انگلیسی را فراگیرد و جهان ادبیات نوین را بشناسد و با دنیای رمان و رمان نویسی آشنا شود.^۲ در سال ۱۳۳۳ به ایران بازگشت، در حالی که هنوز دو ماه از ازدواج او نگذشته بود، به دلیل فعالیتهای سیاسی، توسط مأموران حکومت نظامی در کرمانشاه دستگیر شد. ابتدا به اعدام و سپس در دادگاه تجدیدنظر به حبس ابد محکوم شد؛ اما بعد از چهار سال و نیم با تخفیف از زندان آزاد شد. رمان «شوهر آهوخانم» را نیز در همان زمان در زندان نوشت.

آشنایی با فرهنگ مردم و طرز زندگی در آمریکا برای او جهان تازه‌ای بود برای دیدن عظمت‌های مردم ایران؛ زیرا انسان تا در مقام مقایسه برنیاید، نکته‌ها را درک نخواهد کرد. در زندان شروع به تدریس زبان انگلیسی و آموختن زبان فرانسه کرد، بعد از آزادی از زندان، به کار آزاد در دفاتر تجاری پرداخت. «افغانی پس از بیرون آمدن از زندان برای همیشه سیاست عملی را بوسید و کنار گذاشت. هیچ گونه فعالیت و درگیری سیاسی مشخص عملی از او، چه در دوران پیش از انقلاب و چه پس از آن، دیده نشده است. در کانون نویسندگان ایران و شورای نویسندگان عضو نبود. اگر عضو بود حضوری محسوس، فعال و مؤثر نداشت. از سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۰ بازیگر بود و از ۱۳۴۰ تاکنون (و به احتمال قریب به یقین تا پایان عمر) نظاره‌گر بوده و نظاره‌گر باقی خواهد ماند»^۳.

۱ - www.alfabetmaxima.com

تاریخ روئیت ۱۳۸۲/۱۰/۱۶

۲ - www.Persian-language.org

تاریخ روئیت ۱۳۸۷/۳/۱۷

۳ - عیسی اربابی، چهار سروافسانه، پژوهشی در آثار و زندگی (محمدعلی جمالزاده، صادق هدایت، دکتر سیمین دانشور و علی محمد افغانی)، تهران، نشر اوحدی، ۱۳۷۸، صص ۲۳۹-۲۴۰.

او معتقد است که اهل هنر و قلم، به هر عنوان، برای آنکه استثمار نشود، باید در جامعه در حد خویش بی‌نیاز باشد. در این باره می‌گوید: «زمانی بعد از نوشتن رمانهای «شوهرا آهوخانم» و «شادکامان دره قره‌سو» به دلیل مشکلات معیشتی از نوشتن دست برداشتم و به کار آزاد پرداختم و حتی از طرف دستگاه وقت آمدند که کمک کنند و آدرس را خواستند که به آنها گفتم در بازار، دلال هستم و جایی ندارم. خلیهها در روزنامه نوشتند فلانی دلالی را به نوشتن ترجیح می‌دهد. بله، البته من دلالی را به نوشتن برای دستگاه ترجیح می‌دادم، به نوشتنی که بخواهم به وسیله آن خودم را به حکومت نزدیک کنم که هیچ‌وقت نزدیک نشدم و در این دو کتاب به شدت دستگاه را کوبیدم، هرچند که می‌توانستم آنها را در حد یک داستان اجتماعی نگه دارم»^۱.

اکنون علی محمد افغانی «زندگی خصوصی آرام، بی‌سر و صدا و در پرده‌ای دارد و رابطه‌اش با محافل روشنفکری بسیار محدود است. می‌گویند: با تجارت پرسود آهن گذران زندگی می‌کرده است و امروز دوران بازنشستگی را می‌گذراند...»^۲.

۲-۱- آثار علی محمد افغانی:

رمان: شوهرا آهوخانم (۱۳۴۰)، شادکامان دره قره‌سو (۱۳۴۵)، شلغم میوه بهشته (۱۳۵۵)، سیندخت (۱۳۶۰)، بافته‌های رنج (۱۳۶۱)، دکتر بکتاش (۱۳۶۴)، بوته زار (۱۳۷۲)، خداحافظ دخترم (۱۳۷۷)، دختردایی پروین (۱۳۷۷).
داستان بلند: همسفرها (۱۳۶۷). داستان کوتاه: محکوم به اعدام (۱۳۷۰). داستان منظوم: حاج‌الله باشی (۱۳۷۷).

او سه کتاب به زبان انگلیسی به نامهای «تراژدی نادرشاه»، «ماه برفراز جبهه» و «دختری از شهرستان» دارد که هنوز منتشر نشده است، و همچنین دو رمان فارسی به نام «دنیای پدران و دنیای فرزندان» و «صوفی صحنه و دزد کنگاور» دارد که این دو هم هنوز منتشر نشده‌اند. او این

۱ - www.Persian-language.org

تاریخ رویت ۱۳۸۷/۳/۱۷

۲- عیسی اربابی، چهار سرو افسانه، ص ۱۹۵.

روزها مشغول نوشتن رمانی با مضمون دفاع مقدس است که نامش مشخص نیست ولی شباهت زیادی به آثار قبلی‌اش دارد.

۲-۱-۲ بررسی چند رمان:

در این پایان‌نامه چهار رمان علی‌محمد افغانی به ترتیب: «شوهر آهو خانم»، «شادکامان دره قره سو»، «خداحافظ دخترم» و «دختر دایی پروین» نقد و بررسی می‌شود. دو رمان اول او قبل از انقلاب و دو رمان بعدی پس از انقلاب نگاشته شده‌اند. زنان در همه آثار علی‌محمد افغانی جایگاه خاصی دارند و توجه خاصی به آنان شده است؛ اما در آثار اولیه او به خصوص آثاری که قبل از انقلاب نوشته شده‌اند به شخصیت‌پردازی قهرمان زن توجه خاصی شده است و افغانی با دقت بیشتری قهرمانان زن را آفریده است. در این بخش درباره رمانهایی که در این پایان‌نامه بررسی می‌شود توضیح مختصری داده می‌شود.

۲-۱-۲-۱ شوهر آهو خانم:

علی‌محمد افغانی اولین و معروفترین رمان خود به نام «شوهر آهو خانم» را در سال ۱۳۴۰ منتشر کرد و «دستمایه این رمان، تجارب خویش و پاره یادداشتهایی بود که توسط پدر و اقوامش در خارج از زندان تهیه و در روزهای ملاقات به وی سپرده می‌شد»^۱. بعد از نوشتن این رمان هیچ ناشری حاضر نشد کتاب قطور نویسنده گمنامی را منتشر کند. ناگزیر رمان را خودش چاپ کرد. «بعد از انتشار تاچندی کتاب مورد بی‌اعتنایی صاحب‌نظران و اهل مطالعه قرار گرفت. برحسب اتفاق چند نفری از صاحب‌نظران رمان را خواندند و برآن مهر تأیید

---

۱ - جعفر کازرونی، تلخیص و نقد آثار علی‌محمد افغانی، تهران، نشر سهیل، ۱۳۷۳، ص ۷.

زدند. از میان این چند نفر، مقاله نجف دریا بندری نام رمان و خالق آن را در محافل روشنفکری و در میان اهل مطالعه بلندآوازه کرد.^۱

رمان «شوهر آهوخانم» بعد از انتشار، کتاب سال شناخته شد و جایزه سلطنتی به آن تعلق گرفت. «از نظر شکل و محتوا، این کتاب تلفیقی است از شیوه‌های داستان‌نویسی سده نوزدهم اروپا با شکل سنتی داستانهای بلند ایرانی. از نظر شخصیت‌پردازی و قالب به داستانهای غربی شباهت دارد و از این لحاظ که شخصیتها کلی‌باف و از چارچوب داستان واقع‌گرا خارجند به شیوه داستان‌پردازی ایرانی نزدیک می‌شود».^۲

ماجرای رمان از سال ۱۳۱۳ آغاز می‌شود و تا حوالی سال ۱۳۲۰ یعنی ورود متفقین به ایران ادامه می‌یابد. «بعدازظهر یک روز زمستانی، توجه سیدمیران سرابی، صاحب دکان نانوايي و رئیس صنف نانواي کرمانشاه، به زن زیبا و جوانی جلب می‌شود که یکی دوبار برای خرید نان به دکان آمده است. فردای آن روز به بهانه‌ای سر صحبت را با او بازمی‌کند. زن که سر و وضعی فقیرانه دارد، سه چهار ماه است از شوهر خود طلاق گرفته است و پسر و دختری دوقلو دارد که شوهر، او را از دیدار آنها محروم کرده است و از آنجا که کسانش در ده زندگی می‌کنند، نمی‌تواند آنها را از وضعیت خود باخبر کند. بعد از این گفت و گو، فکر کمک کردن به زن جوان، ذهن سیدمیران را به خود مشغول می‌کند.

«چهارده سالی پیش از این، سیدمیران که تا سی و پنج سالگی زندگی بی سر و سامانی داشته، در سراب در نزدیکی کرمانشاه با آهو ازدواج کرده و به کرمانشاه آمده است. در آنجا با کمک زنش، نانوايي کوچکی دایر کرده‌اند. بعد از چند سال سیدمیران موفق شده در خیابان تازه ساز شهر کرمانشاه نانوايي بزرگی بگیرد و حالا در پنجاه سالگی از برکت کار و کوشش خود و زنش، صاحب خانه و زندگی مرفه و چهار فرزند است و همه شهر او را به درستی و نیکوکاری می‌شناسند. «یک هفته بعد از اولین گفت و گوها، یک روز غروب، سیدمیران در خیابان، هما را می‌بیند و هما به او می‌گوید که دو روز است می‌خواهد او را ببیند و از او کمک بخواهد و برای او شرح می‌-

۱ - عیسی اربابی، چهار سرو افسانه، صص ۱۹۵-۱۹۶.

۲ - محمدجعفر یاحقی، چون سبوی تشنه، چاپ دوم، تهران، انتشارات جامی، ۱۳۷۵، صص ۲۱۷.